

מראי מקומות - פסחים מח.

שאינו לוקה על ההנאה מן ההקדש אלא כשאוכל את הגיד, ונמצא שלוקה שלש על אכילתו, והתנא אמר שלוקה ב' על אכילתו וג' על בישולו. אלא שהקשה מדוע אכן אינו לוקה שלש על אכילתו. ותירץ שכיון שבשעת אכילתו אין ההקדש בעין, אינו חשוב נהנה מן ההקדש.

ה. ורבי יהושע סבר לא אמרינן הואיל פירש רש"י, שמדובר על הואיל להתיר מלאכת יו"ט, ולא על הואיל ואי בעי איתשולי עליה. והקשה השפת אמת, מניין שרבי יהושע חולק לענין הואיל במלאכת יו"ט והוא אוסר לאפות קודם קריאת שם, שמא אין כוונתו לחלוק להחמיר אלא להקל שאינו מוזהר על חמיצה. ותירץ שאם כן לא היה ר' יהושע צריך לומר אלא לא זהו חמץ שמוזהרין עליה ואם החמיצה החמיצה, ומכך שאמר 'ומפרישה ומניחה עד הערב' משמע שסובר שאין לה תקנה באפיה כלל ומזה מוכח שסובר שאין אומרים הואיל.

ו. ודלמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר
התם דאמרינן הואיל וכו'

הקשה רבינו דוד, הלא כבר הוכיחו לעיל שרבי אליעזר סובר שאומרים הואיל ואי בעי אתשולי, ור' יהושע חולק על הואיל זה. ותירץ, שאפשר לדחות שטעמו של רבי אליעזר אינו משום הואיל, אלא שסובר טובת הנאה ממון, ולכך עובר על בל יראה. וכמו כן יש לומר שרבי יהושע סובר הואיל ורק במקום שמחוסר מעשה כמו שצריך להשאל סובר שאין אומרים הואיל.

ז. מילתא דקשיא לן ואתי כמה שני במאי פליגי ר"א ור"י וכו' רש"י פירש, שאם הם חולקים רק בטובת הנאה בלבד, אף שרבי אליעזר טובת הנאה ממון הוא ויעבור על בל יראה, מכל מקום איך מתירין לו לאפות ביו"ט מחמת זה, מוטב לעבור על בל יראה בלא מעשה בידים, מלעבור על לא תעשה כל מלאכה בידים. והקשה המהרש"א, שלפי זה מה הקשה רבי אליעזר לרבי יהושע, לדברייך הרי הוא עובר בבל יראה, הלא יש לומר שכיון שרבי יהושע חולק על הואיל, מוטב לו לעבור על בל יראה מאליו מלעבור על לא תעשה מלאכה שעושה מעשה בידים. ועיין שם שכתב לפרש הגמרא באופן אחר.

ח. חילוף הדברים

פירש רש"י, שהשעורים קרובים להחמיץ יותר מן החיטים. ולכאורה תמוה, אם כן מדוע ת"ק אמר להיפך, וקשה לומר שהם חולקים בזה עצמו האם חיטים קרובים להחמיץ יותר משעורים.

וביאר המשיב דבר (חלק ה', סי' ס"ח), שהטעם שלא פירש רש"י את דברי ת"ק הוא משום שגם ת"ק מודה שהשעורים קרובים להחמיץ יותר מן החיטים אלא שמכל מקום סובר שכיון ששינינו בחלה (פ"א מ"א), אוכלין ארעי מן העיסה עד שתתגלגל בחיטין ותטמטם בשעורים, והוא משום שעיסת השעורין אינה נדבקת בקל, והיא מתפרדת, ולכך צריך טמטום שהוא עסק רב בעימול. וכיון שידוע שעיסה עמילה אינה ממהרת להחמיץ כמו שאינה עמילה, לכך החטים ממהרים להחמיץ יותר משעורין, אבל שלא בשעת לישיה כולם מודים ששעורין מחמיצין מהר יותר.

א. ואי אמרת איסור מוקצה דאורייתא מה
לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר

הקשה החתם סופר, מדוע לא נלמד מיום הכפורים שאסור באכילה ומותר בהקרבה, שכל שאסור מחמת דבר אחר אינו אסור להקרבה. וכתב שיש לחלק בין יום הכפורים שעיקר מצותו בכך, שנצטוינו להקריב בו קרבנות אף שהם אסורים באכילה באותו היום.

עוד הקשה שמסברא יש לחלק ולהתיר קרבן מוקצה אף אם הוא איסור תורה, משם שאכילת איסור היא מגונה ומאוסה לגבוה, מה שאין כן מוקצה שהיא אכילת היתר אלא היא בשעת איסור אינה מגונה כל כך. ותירץ, שאכן אילו היה כתוב בתורה בפירוש שטבל אסור להקרבה, היינו אומרים שאי אפשר ללמוד מוקצה מטבל, אבל מאחר ובפסוק לא נאמר אלא 'ממסקה ישראל' דהיינו הראוי לישראל, מקשה הגמרא שיש למעט מזה גם מוקצה, אלא מוכח שאינו איסור דאורייתא, ואין ממעטים אלא טבל שהוא איסור דאורייתא. וכוונת הברייתא 'יכול אפי' מוקצה' היא, כיון שכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, ועל זה דחו שרק איסור מדאורייתא הוא איסור שגופו גרם לו, אבל איסור מוקצה שהוא איסור מן הצד לא תיקנו להחמיר בו כעין דאורייתא.

ובקובץ שעורים (אות קצ"ז) העיר, שהרי איסור מוקצה הוא ממה שנאמר 'לא תעשה כל מלאכה', וא"כ אינו איסור אכילה כלל, אלא איסור מלאכה. וכתב, שיש גם איסור אכילה במוקצה הנלמד ממה שנאמר 'והכיניו את אשר יביאו', שפירושו שמה שאינו מוכן אסור לאכול, אלא שאין על זה מלקות, כיון שאינו לאו, והלאו הוא רק משום 'לא תעשה כל מלאכה'. ובביאור החילוק בין מוקצה ליום הכפורים כתב הקובץ שיעורים, שבמוקצה אף שהאיסור הוא מחמת הזמן ולא מחמת המאכל עצמו, מ"מ הרי האיסור בא מחמת המצב של המאכל, ואינו דומה ליו"ט שכל מיני מאכל בעולם אסורים. עוד כתב לדון, שביום הכפורים אין האיסור מחמת האוכל כלל, אלא משום שע"י האכילה מבטל מצות עינוי, אבל כ' לפקפק בזה, שאם כן אין שייך לומר אין איסור חל על איסור בנבלה ביו"ט, שהרי אין זה איסור אכילה כלל, וצ"ע.

ב. חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט

הקשה המנחת חינוך (רצ"ח, י"ז, ד"ה ולפי זה), שכשם שהמבשל ואוכל הרי זה בב' שעות, וצריך להתרות על כל אחד בפני עצמו, א"כ אפילו אם אין חילוק מלאכות ליו"ט, מדוע לא ילקה על כל אחד, אם התרה על כל אחד בפני עצמו, והניח בצ"ע.

ג. אלא אפיק הבערה ועייל עצי הקדש

הקשה בחידושי הר"ן, מדוע לא נקט התנא אופן שבישל בעצי אשרה, שאז ילקה גם משום לא ידבק וגם משום לא תביא תועבה, כיון שרוצה להרבות במלקיות. ותירץ, שהגמרא במכות (א:) כבר הקשתה שהיה יכול למצוא עוד לאווין ומלקיות, ולא תירצו על זה כלום, ואף קושיא זו היא כן.

ד. ואזהרה מהכא ואשיריהם תשרפון באש לא תעשון כן וכו' הקשה רבינו דוד, מדוע אינו לוקה משום שנהנה מהקדש, שהרי בישל את הגיד בעצי הקדש ואכלו, ועבר על מעילה במזיד, ותירץ,